

De Bescherming van Vrouwen tegen Geweld

**Aanbeveling R(2002)5
van het Comité van Ministers aan de lidstaten
in verband met de bescherming van vrouwen tegen geweld,
goedgekeurd op 30 april 2002 en
Memorie van Toelichting**

Raad van Europa

De Raad van Europa is een politieke organisatie die op 5 mei 1949 door tien Europese landen werd opgericht om een grotere eenheid tussen haar leden te bewerkstelligen. Momenteel telt zij 44 Europese staten.¹

De belangrijkste doelstellingen van de Organisatie zijn de bevordering van de democratie, de mensenrechten en de rechtsstaat en de formulering van een gemeenschappelijk antwoord op de politieke, sociale, culturele en wettelijke uitdagingen in haar lidstaten. Sedert 1989 heeft ze de meeste landen van Midden- en Oost-Europa geïntegreerd en hen ondersteund bij de inspanningen die ze leverden om hun politieke, wettelijke en administratieve hervormingen door te voeren en te consolideren.

De permanente hoofdzetel van de Raad van Europa bevindt zich in Straatsburg (Frankrijk). Bij wet heeft hij twee samenstellende organen: het Comité van Ministers, dat bestaat uit de Ministers van Buitenlandse Zaken van de 44 lidstaten, en de Parlementaire Vergadering, die delegaties van de 44 nationale parlementen omvat. Het Congres van Lokale en Regionale Overheden van Europa vertegenwoordigt de instanties van lokaal en regionaal zelfbestuur in de lidstaten.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is de rechterlijke instantie die bevoegd is te oordelen over klachten die tegen een staat worden ingediend door particulieren, verenigingen of andere verdragsluitende staten wegens schending van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens.

De Raad van Europa en de gelijkheid tussen vrouwen en mannen

De aandacht voor de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, die beschouwd wordt als een fundamenteel mensenrecht, is de verantwoordelijkheid van de Stuurgroep voor de Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen (SGVM). De deskundigen waaruit de Stuurgroep is samengesteld (één uit elke lidstaat) hebben als taak acties te bevorderen op nationaal niveau alsook binnen de Raad van Europa om effectieve gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bewerkstelligen. Daartoe voert de SVGM analyses, studies en evaluaties uit, bepaalt hij strategieën en politieke maatregelen en ontwerpt hij, indien nodig, passende rechtsinstrumenten.

Voor meer informatie over activiteiten betreffende de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, gelieve contact op te nemen met:

Division Equality between Women and Men
 Directorate General of Human Rights
 Council of Europe
 67075 STRASBOURG CEDEX

¹ Albanië, Andorra, Armenië, Azerbeidzjan, België, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Georgië, Griekenland, Hongarije, Ierland, IJsland, Italië, Kroatië, Letland, Liechtenstein, Litouwen, Luxemburg, Malta, Moldova, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Russische Federatie, San Marino, Slovakije, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Turkije, Verenigd Koninkrijk, voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Zweden, Zwitserland.

Tel: +33 3 88 41 23 39
Fax: +33 3 88 41 27 05

RAAD VAN EUROPA

COMITE VAN MINISTERS

Aanbeveling R(2002)5 van het Comité van Ministers aan de lidstaten in verband met de bescherming van vrouwen tegen geweld²

*(Goedgekeurd door het Comité van Ministers op 30 april 2002
tijdens de 794e vergadering van de afgevaardigden van de ministers van de Raad van Europa)*

Het Comité van Ministers, overeenkomstig artikel 15.b van de statuten van de Raad van Europa,

Nogmaals bevestigend dat geweld tegen vrouwen het resultaat is van een machtsonevenwicht tussen mannen en vrouwen en tot ernstige discriminatie van het vrouwelijk geslacht leidt, zowel in de maatschappij als in het gezin;

Bevestigend dat geweld tegen vrouwen het genot van hun mensenrechten en fundamentele vrijheden zowel schendt als schaadt of teniet doet;

Gelet op het feit dat geweld tegen vrouwen een schending van hun fysieke, psychologische en/of seksuele integriteit inhoudt;

Met bezorgdheid kennis nemend van het feit dat vrouwen vaak onderworpen worden aan meervoudige discriminatie op grond van zowel hun geslacht als hun afstamming, alsook als slachtoffer van traditionele of gebruikelijke praktijken die onverenigbaar zijn met hun mensenrechten en fundamentele vrijheden;

Overwegende dat geweld tegen vrouwen indruist tegen de instelling van gelijkheid en vrede en een belangrijk obstakel vormt voor de veiligheid van de burgers en de democratie in Europa;

Met bezorgdheid kennis nemend van de mate van geweld tegen vrouwen binnen het gezin, ongeacht de gezinsvorm, en op alle niveaus van de maatschappij;

De bestrijding tegen dit fenomeen, dat een invloed uitoefent op alle Europese maatschappijen en al hun leden aangaat, als dringend beschouwend;

Herinnerende aan de Slotverklaring die werd goedgekeurd tijdens de tweede top van de Raad van Europa (Straatsburg, 1997) waarin de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten hun vast voornemen, de strijd aan te binden tegen het geweld tegen vrouwen en tegen elke vorm van seksuele uitbuiting van vrouwen, bevestigden;

---

² Overeenkomstig artikel 10.2c van het reglement van orde van de afgevaardigden van de ministers behield Zweden zich het recht voor, paragraaf 54 van deze aanbeveling al dan niet na te leven.

In aanmerking nemend de bepalingen van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens (1950) en de jurisprudentie van zijn instanties die, onder andere, het recht op leven en het recht niet onderworpen te worden aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen, het recht op vrijheid en veiligheid en het recht op een eerlijk proces waarborgen;

In aanmerking nemend het Europees Sociaal Handvest (1961) en het Europees Sociaal Handvest (Herzien) (1996), in het bijzonder de bepalingen die erin vervat zijn met betrekking tot de gelijkheid tussen vrouwen en mannen op het gebied van tewerkstelling, alsook het Aanvullend Protocol bij het Europees Sociaal Handvest tot invoering van een systeem voor collectieve klachten;

In aanmerking nemend de volgende Aanbevelingen van het Comité van Ministers aan de lidstaten van de Raad van Europa: Aanbeveling R (79) 17 inzake de bescherming van kinderen tegen mishandeling; Aanbeveling R (85) 4 over geweld binnen het gezin; Aanbeveling R (85) 11 over de positie van het slachtoffer in het kader van strafrecht en procedure; Aanbeveling R (87) 21 inzake slachtofferhulp en het voorkomen van victimisatie; Aanbeveling R (90) 2 inzake sociale maatregelen betreffende geweld binnen het gezin; Aanbeveling R (91) 11 inzake seksuele uitbuiting, pornografie en prostitutie van en handel in kinderen en jonge volwassenen; Aanbeveling R (93) 2 over de medisch-sociale aspecten van kindermisbruik, Aanbeveling R (2000) 11 ter bestrijding van de mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en Aanbeveling R (2001) 16 over de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting;

Eveneens indachtig de Verklaringen en Resoluties die werden goedgekeurd tijdens de 3^e Europese Ministeriële Conferentie over Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen die door de Raad van Europa werd gehouden (Rome, 1993);

In aanmerking nemend de VN-Verklaring inzake de Uitbanning van Geweld tegen Vrouwen (1993), het VN-Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (1979), het VN-Verdrag tegen Transnationale Georganiseerde Misdaad en het daarbij behorend Protocol inzake de Preventie, Bestrijding en Bestrafing van Mensenhandel, in het bijzonder Vrouwenhandel en Kinderhandel (2000), het Actieplatform goedgekeurd op de Vierde Wereldconferentie inzake Vrouwen (Peking, 1995) en de Resolutie over Verdere actie en initiatieven ter uitvoering van de Verklaring van Peking en het Actieplatform dat werd goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (23^e speciale zitting, New York, 5 - 9 juni 2000);

In aanmerking nemend het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989), alsook het daarbij horend Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (2000);

Eveneens in aanmerking nemend het IAO-Verdrag 182 betreffende het Verbod op en de Onmiddellijke Actie voor de Uitbanning van de Ergste Vormen van Kinderarbeid (1999) en Aanbeveling R (190) over de Ergste Vormen van Kinderarbeid (1999);

Indachtig de basisprincipes van het internationaal humanitair recht, en in het bijzonder het Vierde Verdrag van Genève ter bescherming van burgers in oorlogstijd (1949) en de daarbij horende 1e en 2e Aanvullende Protocollen;

Eveneens indachtig de opname van seksegerelateerde misdaden en seksueel geweld in het Statuut van het Internationaal Strafgerechtshof (Rome, 17 juli 1998),

Beveelt de overheden van de lidstaten aan:

I. hun wetgeving en beleid te herzien om:

1. vrouwen de erkenning, het genot, de uitoefening en de bescherming van hun mensenrechten en fundamentele vrijheden te garanderen;
2. waar nodig, de nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat vrouwen op een vrije en effectieve manier hun economische en sociale rechten kunnen uitoefenen;
3. ervoor te zorgen dat alle maatregelen op nationaal niveau worden gecoördineerd en toegespitst worden op de behoeften van de slachtoffers en dat de desbetreffende overheidsinstellingen alsook de niet-gouvernementele organisaties (NGO's) betrokken worden bij de uitwerking en toepassing van de nodige maatregelen, vooral dewelke in deze Aanbeveling worden genoemd;
4. op alle niveaus het werk aan te moedigen van NGO's die betrokken zijn bij de bestrijding van geweld tegen vrouwen en een actieve samenwerking op touw te zetten met deze NGO's, met inbegrip van de aangepaste logistieke en financiële ondersteuning;

II. te erkennen dat staten een verplichting hebben de nodige ijver aan de dag te leggen om gewelddadige acties te verhinderen, te onderzoeken en te straffen, ongeacht of ze door een staat of door particulieren werden gepleegd, en bescherming te bieden aan de slachtoffers;

III. te erkennen dat geweld van mannen tegen vrouwen een belangrijk structureel en maatschappelijk probleem is, dat gebaseerd is op de ongelijke machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen, en daarom de actieve deelname van mannen te stimuleren aan activiteiten ter bestrijding van geweld tegen vrouwen;

IV. alle relevante instellingen die zich bezighouden met geweld tegen vrouwen (politie, medische en sociale beroepen) aan te moedigen, gecoördineerde actieplannen voor middellange en lange termijn op te stellen die activiteiten voorzien ter preventie van geweld en ter bescherming van de slachtoffers;

V. het onderzoek, de gegevensverzameling en de netwerkvorming op nationaal en internationaal niveau te bevorderen;

VI. de opstelling van programma's en de oprichting van onderzoekscentra voor hoger onderwijs, onder andere op het niveau van de universiteiten, die zich bezighouden met gelijkheidsvraagstukken, in het bijzonder het geweld tegen vrouwen, aan te moedigen;

VII. de interactie tussen de wetenschappelijke gemeenschap, de NGO's op het veld, de politieke besluitvormers en de wetgevende, gezondheids-, onderwijs-, sociale en politieke instanties te verbeteren om gecoördineerde acties tegen geweld uit te tekenen;

VIII. de maatregelen die in de bijlage bij deze Aanbeveling worden beschreven goed te keuren en uit te voeren op de manier die zij het meest geschikt achten in het licht van de nationale omstandigheden en voorkeuren, en daartoe de opstelling van een nationaal actieplan ter bestrijding van geweld tegen vrouwen te overwegen;

IX. de Raad van Europa te informeren over de follow-up die op nationaal niveau aan de bepalingen van deze Aanbeveling wordt gegeven;

Bijlage bij Aanbeveling R(2002)5

Definitie

1. Voor de doeleinden van deze Aanbeveling moet onder de term "geweld tegen vrouwen" worden begrepen elke handeling van seksegerelateerd geweld die resulteert of zal resulteren in fysieke, seksuele of psychologische schade of pijn aan vrouwen, met inbegrip van dreigementen met dergelijke handelingen, dwang, of de willekeurige beroving van de vrijheid of dit nu in het publieke of het private leven gebeurt; Dit omvat, maar is niet beperkt tot, het volgende:

a. geweld dat plaatsvindt binnen het gezin of de huiselijke kring, met inbegrip van, *onder andere*, fysieke en mentale agressie, emotioneel en psychologisch misbruik, verkrachting en seksueel misbruik, incest, verkrachting tussen echtgenote en echtgenoot, vaste partners of gelegenheidspartners en samenwoners, misdaden die gepleegd worden in naam van de eer, genitale en seksuele verminking bij vrouwen en andere traditionele praktijken die schadelijk zijn voor vrouwen, zoals gedwongen huwelijken;

b. geweld dat plaatsvindt binnen de gemeenschap, zoals, onder andere, verkrachting, seksueel misbruik, ongewenste seksuele intimiteiten en seksuele intimidatie op het werk, in instellingen of elders waar vrouwen verhandeld worden met het oog op seksuele uitbuiting en economische uitbuiting en sekstoerisme;

c. geweld dat gepleegd of gedoogd wordt door de staat of zijn functionarissen;

d. de schending van de mensenrechten van vrouwen in gewapende conflicten, in het bijzonder gijzeling, gedwongen verplaatsing, systematische verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen zwangerschap, en vrouwenhandel met het oog op seksuele en economische uitbuiting.

Algemene maatregelen inzake geweld tegen vrouwen

2. Het is de verantwoordelijkheid en in het belang van de staten alsook een prioriteit van het nationaal beleid, het recht van vrouwen door niemand aan geen enkele vorm van geweld

onderworpen te worden, te waarborgen. Daarom mogen staten zich niet op gewoonten, religie of traditie beroepen om aan deze verplichting te ontkomen.

3. De Lidstaten zouden een nationaal beleid tegen geweld moeten invoeren, ontwikkelen en/of verbeteren waar nodig, dat gebaseerd is op:

- a. maximale veiligheid en bescherming van slachtoffers;
- b. de empowerment van vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van een misdrijf, door optimale ondersteuning en hulpverleningsstructuren die secundair slachtofferschap verhinderen;
- c. de aanpassing van het strafrecht en burgerlijk recht met inbegrip van de gerechtelijke procedure;
- d. de bewustmaking van het publiek en de opvoeding van kinderen en jongeren;
- e. het garanderen van speciale opleidingen voor professionelen die geconfronteerd worden met geweld tegen vrouwen;
- f. preventie in alle respectieve domeinen.

4. In dit kader zal het nodig zijn, waar mogelijk, op nationaal niveau en in samenwerking met, indien nodig, regionale en/of lokale overheden, een coördinerende overheidsinstelling of een instantie op te richten die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de maatregelen ter bestrijding van geweld tegen vrouwen alsook voor de regelmatige monitoring en evaluatie van elke juridische hervorming of nieuwe vorm van interventie op het gebied van actie tegen geweld, in overleg met NGO's en academische en andere instellingen.

5. Er moet onderzoek, gegevensverwerking en netwerkvorming ontwikkeld worden op nationaal en internationaal vlak, vooral op de volgende gebieden:

- a. de voorbereiding van statistieken ingedeeld volgens het geslacht, geïntegreerde statistieken en gemeenschappelijke indicatoren, om de omvang van het geweld tegen vrouwen beter te evalueren;
- b. de gevolgen van aanvallen op slachtoffers op middellange en lange termijn;
- c. de gevolgen van geweld op diegenen die er getuige van zijn, *onder andere*, binnen het gezin;
- d. de kosten van geweld tegen vrouwen op gezondheidsgebied en op sociaal en economisch gebied;
- e. de beoordeling van de efficiëntie van de juridische en wettelijke systemen in de bestrijding van geweld tegen vrouwen;

f. de oorzaken van geweld tegen vrouwen, i.e. de redenen waarom mannen gewelddadig zijn en waarom de maatschappij dergelijk geweld gedooft;

g. de uitwerking van criteria inzake benchmarking op het gebied van geweld.

Informatie, bewustmaking, onderwijs en opleiding

De Lidstaten zouden:

6. geschikte informatie moeten verzamelen en ter beschikking moeten stellen van het grote publiek over de verschillende soorten geweld en de gevolgen ervan voor de slachtoffers, met inbegrip van geïntegreerde statistische gegevens terwijl ze alle beschikbare media gebruiken (pers, radio en televisie, enz.);

7. de publieke opinie moeten mobiliseren door conferenties en informatiecampagnes te organiseren of te ondersteunen zodat de maatschappij zich bewust is van het probleem en de verwoestende effecten ervan op de slachtoffers en op de maatschappij in het algemeen en kunnen daartoe openlijk discussiëren over geweld tegen vrouwen zonder vooroordelen of vooronderstellingen;

8. in de basisopleidingsprogramma's van de leden van de politie, het gerechtelijk personeel en de medische en sociale sectoren elementen moeten opnemen die betrekking hebben op de behandeling van huiselijk geweld, alsook op andere vormen van geweld die vrouwen treffen;

9. in de beroepsopleidingsprogramma's van dit personeel, informatie en opleidingen moeten opnemen om hen de middelen aan te reiken om crisissituaties op te sporen en te beheersen en de manier te verbeteren waarop slachtoffers worden opgevangen, er naar hen wordt geluisterd en ze begeleid worden;

10. de deelname van dit personeel in gespecialiseerde opleidingsprogramma's moeten aanmoedigen door deze programma's op te nemen in een systeem waarbij verdiensten worden beloond;

11. de opname van problemen betreffende het geweld tegen vrouwen in de opleiding van rechters moeten aanmoedigen;

12. zelfregulerende beroepen, zoals therapeuten, moeten aanmoedigen strategieën te ontwikkelen tegen seksueel misbruik dat zou kunnen worden gepleegd door personen in machtsposities;

13. bewustmakingscampagnes over geweld van mannen tegen vrouwen moeten organiseren die beklemtonen dat mannen verantwoordelijkheid moeten opnemen voor hun daden en hen stimuleren mechanismen van geweld te analyseren en te ontmantelen en een ander gedrag aan te nemen;

14. een genderperspectief in onderwijsprogramma's over mensenrechten moeten opnemen of versterken en seksuele voorlichtingsprogramma's moeten versterken die bijzondere aandacht besteden aan de gelijkheid van mannen en vrouwen en aan wederzijds respect;

15. ervoor moeten zorgen dat zowel jongens als meisjes een basisopleiding krijgen die sociale en culturele patronen, vooroordelen en stereotype rolpatronen voor de geslachten vermijdt en een opleiding in assertiviteitsvaardigheden bevat die bijzondere aandacht besteedt aan jongeren met moeilijkheden op school; alle leden van het lerarenberoep moeten leren het concept van gelijkheid tussen vrouwen en mannen op te nemen in hun lessen;

16. in de schoolleerplannen specifieke informatie moeten opnemen over kinderrechten, hulplijnen, instellingen waar ze hulp kunnen zoeken en personen tot wie ze zich in vertrouwen kunnen richten.

Media

De Lidstaten zouden:

17. de media moeten aanmoedigen een niet-stereotiep beeld van vrouwen en mannen dat gebaseerd is op respect voor de mens en de menselijke waardigheid te promoten en programma's die over geweld en seks gaan te verhinderen; deze criteria zouden, voor zover mogelijk, ook in acht moeten worden genomen op het gebied van de nieuwe informatietechnologieën;

18. de media moeten aanmoedigen deel te nemen aan informatiecampagnes om het grote publiek attent te maken op het geweld tegen vrouwen;

19. de inrichting van opleidingen om mediavakmensen te informeren over en hen attent te maken op de mogelijke gevolgen van programma's die over seks en geweld gaan, moeten aanmoedigen;

20. de uitwerking van gedragscodes voor mediavakmensen, die rekening houden met het probleem van geweld tegen vrouwen, moeten aanmoedigen en de opname moeten stimuleren van taken die over geweld tegen vrouwen en seksisme handelen in de opdracht van de reeds bestaande of nog op te richten media-watch organisaties;

Lokale, regionale en stedelijke planning

De Lidstaten zouden:

21. besluitvormers op het gebied van de lokale, regionale en stedelijke planning moeten aanmoedigen, rekening te houden met de behoefte de veiligheid van vrouwen te versterken en te verhinderen dat gewelddaden plaatsvinden op publieke plaatsen;

22. in deze context, voor zover mogelijk, alle nodige maatregelen moeten nemen, vooral met betrekking tot straatverlichting, de inrichting van het openbaar vervoer en taxidiensten, het ontwerp en de planning van parkeerterreinen en woongebouwen.

Bijstand voor en bescherming van slachtoffers (onthaal, behandeling en counseling)

De Lidstaten zouden:

23. ervoor moeten zorgen dat slachtoffers, zonder enig onderscheid, onmiddellijke en uitgebreide bijstand ontvangen op een gecoördineerde, multidisciplinaire en professionele manier, ongeacht het feit of ze al dan niet een klacht hebben ingediend, met inbegrip van medisch en forensisch medisch onderzoek en behandeling, samen met posttraumatische psychologische en sociale ondersteuning alsook rechtshulp; dit moet gratis en op een vertrouwelijke basis aangeboden worden, en dit 24 uur op 24 uur;

24. er in het bijzonder voor moeten zorgen dat alle diensten en rechtsmiddelen waarover slachtoffers van huishoudelijk geweld beschikken, aangeboden worden aan vrouwelijke immigranten, indien zij daarom verzoeken;

25. alle nodige maatregelen moeten nemen om ervoor te zorgen dat het verzamelen van forensisch bewijsmateriaal en forensische informatie gebeurt overeenkomstig het standaardprotocol en de standaardmethodes;

26. documentatie moeten leveren die in het bijzonder op de slachtoffers is toegespitst, om hen op een duidelijke en begrijpelijke manier te informeren over hun rechten, over de dienstverlening die ze hebben ontvangen en over de actie die zij kunnen overwegen of nemen, ongeacht het feit of ze al dan niet een klacht indienen, alsook over de mogelijkheden die ze hebben om verder psychologische, medische en sociale ondersteuning en rechtshulp te ontvangen;

27. de samenwerking tussen de politie, de gezondheidsdiensten en de sociale diensten en het gerechtelijk apparaat moeten bevorderen om dergelijke gecoördineerde acties te waarborgen en de oprichting van een samenwerkingsnetwerk van niet-gouvernementele organisaties moeten stimuleren en ondersteunen;

28. de oprichting van hulpdiensten zoals anonieme en gratis telefonische hulplijnen voor slachtoffers van geweld en/of personen die geconfronteerd worden met of bedreigd worden in geweldsituaties moeten stimuleren; een regelmatig toezicht moeten uitoefenen op de oproepen en de data moeten evalueren die ze van de geleverde bijstand hebben verkregen met inachtneming van de normen in verband met gegevensbescherming;

29. ervoor moeten zorgen dat de politie en andere ordehandhavingsinstanties de slachtoffers ontvangen, behandelen en begeleiden op een passende manier die gebaseerd is op respect voor de mens en de waardigheid, en klachten vertrouwelijk behandelen; slachtoffers zouden onverwijld gehoord moeten worden door speciaal daartoe opgeleid personeel in een omgeving die ontworpen is om een vertrouwensrelatie te scheppen tussen het slachtoffer en de politieman en ervoor zorgen, voor zover mogelijk, dat de slachtoffers van geweld de mogelijkheid krijgen gehoord te worden door een vrouwelijke agente, indien zij dit wensen;

30. daartoe stappen moeten ondernemen om het aantal vrouwelijke agentes op alle verantwoordelijkheidsniveaus te vergroten;

31. ervoor moeten zorgen dat op passende wijze voor de kinderen gezorgd wordt door gespecialiseerd personeel op alle relevante niveaus (eerste onthaal, de politie, de openbare aanklager en de rechtbanken) en dat de geleverde bijstand aangepast is aan de noden van het kind;

32. stappen moeten ondernemen om ervoor te zorgen dat kinderen die het slachtoffer van geweld zijn de nodige psychologische en morele ondersteuning krijgen door aangepaste faciliteiten op te zetten en in opgeleid personeel te voorzien dat het kind behandelt vanaf het eerste contact tot het hersteld is; deze diensten zouden gratis aangeboden moeten worden;

33. alle nodige maatregelen moeten nemen om ervoor te zorgen dat geen enkel slachtoffer (opnieuw) secundair slachtofferschap ondergaat of een niet-sekse gebonden behandeling ondergaat door de politie, het gezondheidspersoneel en het sociaal personeel dat instaat voor de bijstand, alsook door het juridisch personeel.

Strafrecht, burgerlijk recht en gerechtelijke procedures

Strafrecht

De Lidstaten zouden:

34. ervoor moeten zorgen dat het strafrecht bepaalt dat elke gewelddaad tegen een persoon, vooral fysiek of seksueel geweld, een schending inhoudt van de fysieke, psychologische en/of seksuele vrijheid en integriteit van die persoon en niet alleen een schending is van de moraliteit, de eer of het fatsoen;

35. in de nationale wetgeving gepaste maatregelen en sancties moeten voorzien waardoor vlug en effectief kan worden opgetreden tegen geweldplegers en het kwaad dat vrouwen die het slachtoffer zijn van geweld werd aangedaan hersteld kan worden. De nationale wetgeving zou, in het bijzonder:

- seksueel geweld tussen echtgenote en echtgenoot, vaste partners of gelegenhedspartners en samenwoners strafbaar moeten stellen;
- elke seksuele daad die zonder de toestemming van een persoon gepleegd wordt, ook al toont die persoon geen tekenen van verzet, strafbaar moeten stellen;
- seksuele penetratie van welke aard ook of met welk middel ook van een persoon die er niet mee instemt, strafbaar moeten stellen;
- elk misbruik van de kwetsbaarheid van een zwanger, weerloos, ziek, fysiek of mentaal gehandicapt of verslaafd slachtoffer strafbaar moeten stellen;
- elk misbruik van de positie van een pleger, en in het bijzonder van een volwassene ten opzichte van een kind, strafbaar moeten stellen.

Burgerlijk recht

De Lidstaten zouden:

36. ervoor moeten zorgen dat in gevallen waar de gewelddadige feiten werden vastgesteld, de slachtoffers een gepaste vergoeding krijgen voor elke geleden geldelijke, fysieke, psychologische, morele en sociale schade die in overeenstemming is met de ernst van de feiten, met inbegrip van de gemaakte proceskosten;
37. de oprichting van financieringsstelsels moeten overwegen om de slachtoffers te vergoeden.

Gerechtelijke procedures

De Lidstaten zouden:

38. ervoor moeten zorgen dat alle slachtoffers van geweld gerechtelijke procedures kunnen inleiden alsook, waar nodig, de overheidsinstanties of privé-organisaties met rechtspersoonlijkheid die hen verdedigen, hetzij samen met de slachtoffers of uit hun naam;
39. voorzieningen moeten treffen om ervoor te zorgen dat de openbare aanklager een strafprocedure kan inleiden;
40. de openbare aanklagers moeten aanmoedigen geweld tegen vrouwen en kinderen als een verzwarende of beslissende factor te beschouwen in hun beslissing al dan niet te procederen in het algemeen belang;
41. alle nodige stappen moeten ondernemen om ervoor te zorgen dat op elk moment van de gerechtelijke procedure rekening wordt gehouden met de fysieke en psychologische toestand van de slachtoffers en dat ze medische en psychologische verzorging kunnen krijgen;
42. de opstelling moeten overwegen van speciale voorwaarden voor het horen van slachtoffers of getuigen van geweld om een herhaling van de getuigenis te vermijden en de traumatiserende effecten van de procedure te verzachten;
43. ervoor moeten zorgen dat de procedureregels een ongewettigde en/of vernederende ondervraging voor de slachtoffers of getuigen van geweld verhinderen, rekening houdend met het trauma dat ze geleden hebben, om verder trauma te vermijden;
44. indien nodig, ervoor moeten zorgen dat er maatregelen genomen worden om de slachtoffers effectief tegen bedreigingen en mogelijke wraakacties te beschermen;
45. specifieke maatregelen moeten nemen om ervoor te zorgen dat de kinderrechten worden gerespecteerd tijdens de procedure;
46. ervoor moeten zorgen dat kinderen, tijdens alle hoorzittingen, vergezeld zijn van hun juridische vertegenwoordiger of een volwassene naar keuze, indien gepast, tenzij de rechtbank een tegengestelde gemotiveerde beslissing opgeeft wat die persoon betreft;

47. ervoor moeten zorgen dat kinderen procedures kunnen inleiden via de tussenpersoon van hun juridische vertegenwoordiger, een publieke of private organisatie of een volwassene naar keuze die goedgekeurd werd door de rechterlijke instanties en, indien nodig, toegang krijgen tot gratis rechtshulp;

48. moeten voorzien dat, voor seksuele misdrijven en misdaden, de verjaring pas begint op de dag waarop het slachtoffer meerderjarig is geworden;

49. moeten voorzien dat van de eis van het beroepsgeheim bij uitzondering wordt afgezien in het geval van personen die tijdens hun werk kunnen leren uit de zaken van kinderen die het slachtoffer zijn van seksueel geweld, ten gevolge van onderzoeken die worden uitgevoerd of van informatie die in vertrouwen is gegeven.

Interventieprogramma's voor geweldplegers

De Lidstaten zouden:

50. interventieprogramma's moeten inrichten die erop gericht zijn geweldplegers aan te moedigen een geweldloos gedragspatroon aan te nemen door hen te helpen zich bewust te worden van hun daden en hun verantwoordelijkheid te erkennen;

51. de pleger de mogelijkheid moeten geven interventieprogramma's te volgen, niet als een alternatief voor straf, maar als een bijkomende maatregel ter preventie van geweld; de deelname aan dergelijke programma's zou op vrijwillige basis moeten worden aangeboden;

52. de oprichting moeten overwegen van gespecialiseerde, door de overheid erkende interventiecentra voor gewelddadige mannen en van ondersteuningscentra die werden opgestart door NGO's en verenigingen met de beschikbare middelen;

53. de samenwerking en coördinatie moeten verzekeren tussen interventieprogramma's die op mannen gericht zijn en diegene die betrekking hebben op de bescherming van vrouwen.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot seksueel geweld

Een genetische databank

De Lidstaten zouden:

54. moeten overwegen nationale en Europese databanken op te zetten die het genetisch profiel bevatten van alle geïdentificeerde en niet-geïdentificeerde plegers van seksueel geweld om een efficiënt beleid in te voeren om daders te vatten, en recidive te vermijden, en rekening te houden met de normen die vastgelegd werden in de binnenlandse wetgeving en door de Raad van Europa op dit gebied.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot geweld binnen het gezin

De Lidstaten zouden:

55. elke vorm van geweld binnen het gezin als een strafbaar feit moeten classificeren;

56. waar nodig, de straffen voor opzettelijke slagen en verwondingen binnen het gezin moeten herzien en/of verhogen, welk lid van het gezin het ook betreft;

57. overspel moeten uitsluiten als excuus voor geweld binnen het gezin;

58. de mogelijkheid moeten overwegen maatregelen te nemen om:

a. politiemachten te autoriseren de woning van een persoon in gevaar binnen te gaan, de pleger te arresteren en ervoor te zorgen dat hij of zij voor de rechter verschijnt;

b. de rechterlijke macht te autoriseren, als voorlopige maatregelen ter bescherming van de slachtoffers, de pleger te verbieden het slachtoffer te contacteren, te benaderen of ermee te communiceren of bepaalde zones te betreden of er te wonen;

c. een handelingsprotocol vast te leggen zodat de politie en de medische en sociale diensten dezelfde procedure volgen;

d. diensten stimuleren die pro-actief aan slachtofferbescherming doen en het initiatief nemen het slachtoffer te contacteren van zodra aangifte is gedaan bij de politie;

e. een vlotte samenwerking te verzekeren van alle relevante instellingen, zoals politie-overheden, rechtbanken en diensten voor slachtofferbescherming, zodat het slachtoffer alle relevante juridische en praktische maatregelen kan nemen om bijstand te krijgen en binnen een gepaste termijn en zonder ongewenst contact met de pleger actie te ondernemen tegen de pleger;

f. elke inbreuk op de maatregelen die door de autoriteiten aan de plegers werden opgelegd te bestraffen.

59. indien nodig, moeten overwogen aan vrouwelijke immigranten die het slachtoffer (geweest) zijn van huiselijk geweld een onafhankelijk verblijfsrecht te geven om hen de kans te geven hun gewelddadige echtgenoten te verlaten zonder het gastland te moeten verlaten.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot ongewenste seksuele intimiteiten

De Lidstaten zouden:

60. stappen moeten ondernemen om elk gedrag van seksuele aard, of ander gedrag dat gebaseerd is op seks die de waardigheid van vrouwen op het werk aantast, met inbegrip van het gedrag van oversten en collega's, te verbieden. Dit betreft elk gedrag van seksuele aard waarvoor de pleger zijn machtspositie gebruikt, waar het ook plaatsvindt (met inbegrip van situaties zoals relaties met burens, relaties tussen studenten en leerkrachten, pesterijen per telefoon enz.). Deze situaties zijn een schending van de waardigheid van personen;

61. het besef, de informatie en preventie van ongewenste seksuele intimiteiten op het werk of met betrekking tot het werk of waar het ook gebeurt moeten bevorderen en de gepaste maatregelen moeten nemen om vrouwen en mannen tegen een dergelijke gedrag te beschermen.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot genitale verminking

De Lidstaten zouden:

62. elke verminking van de genitale organen van een vrouw of meisje, met of zonder haar toestemming, moeten strafbaar stellen; onder genitale verminking wordt verstaan het dichtnaaien van de clitoris, uitsnijding, clitoridectomie en infibulatie;

63. elke persoon die opzettelijk heeft deelgenomen aan de genitale verminking van een vrouw, die mogelijk gemaakt of aangemoedigd heeft, met of zonder de toestemming van de persoon in kwestie, moeten straffen; dergelijke handelingen moeten strafbaar zijn, zelfs al worden ze slechts gedeeltelijk uitgevoerd;

64. informatie- en preventiecampagnes moeten organiseren voor de betrokken bevolkingsgroepen, vooral immigranten en vluchtelingen, over de gezondheidsrisico's voor de slachtoffers en de strafrechtelijke sancties voor de plegers;

65. de medische beroepen moeten verwittigen, vooral de dokters die verantwoordelijk zijn voor pre- en postnatale medische bezoeken en voor het toezicht op de gezondheid van kinderen;

66. ervoor moeten zorgen dat bilaterale akkoorden gesloten of versterkt worden aangaande de preventie en het verbod van genitale verminking bij vrouwen en de vervolging van plegers;

67. de mogelijkheid moeten overwegen bijzondere bescherming te verlenen aan deze vrouwen als een bedreigde groep voor gendergerelateerde redenen.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot geweld in conflict- en postconflictsituaties

De Lidstaten zouden:

68. elke vorm van geweld tegen vrouwen en kinderen in conflictsituaties moeten bestraffen in overeenstemming met de bepalingen van het internationaal humanitair recht, of ze nu voorkomen in de vorm van vernedering, foltering, seksuele slavernij of dood ten gevolge van deze handelingen;

69. verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen zwangerschap, gedwongen sterilisatie of elke andere vorm van seksueel geweld van een gelijkaardige ernst strafbaar moeten stellen als een ontoelaatbare schending van de mensenrechten, als misdaden tegen de menselijkheid en, wanneer ze tijdens een gewapend conflict worden begaan, als oorlogsmisdaden;

70. de bescherming moeten verzekeren van getuigen voor nationale gerechtshoven en internationale strafrechtelijke tribunalen die genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden onderzoeken, en hen een wettelijke verblijfplaats moeten geven, ten minste tijdens het proces;

71. sociale en rechterlijke bijstand moeten verzekeren voor alle personen die opgeroepen zijn om te getuigen voor nationale rechtbanken en internationale strafrechtelijke tribunalen die genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden onderzoeken;

72. moeten overwegen vrouwelijke slachtoffers van geweld tijdens conflicten een vluchtelingenstatuut of subsidiaire bescherming te geven wegens gendergerelateerde vervolging en/of een verblijfsstatuut wegens humanitaire redenen;

73. NGO's die counseling en bijstand verlenen aan slachtoffers van geweld tijdens conflicten en in postconflictsituaties moeten ondersteunen en financieren;

74. tijdens postconflictsituaties de opname moeten bevorderen van thema's die kenmerkend zijn voor vrouwen in de heropbouw en het politieke vernieuwingsproces in de getroffen gebieden;

75. ervoor moeten zorgen op nationaal en internationaal niveau dat alle interventies in gebieden die getroffen zijn door conflicten uitgevoerd worden door personeel dat een genderbewuste opleiding heeft gekregen;

76. programma's die een genderbewuste aanpak volgen in het leveren van bijstand aan de slachtoffers van conflicten en in het bijdragen aan de heropbouw en de repatriëringsinspanningen na een conflict moeten ondersteunen en financieren.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot geweld in een institutioneel kader

De Lidstaten zouden:

77. elke vorm van fysiek, seksueel en psychologisch geweld dat gepleegd of gedoogd wordt door de staat of zijn functionarissen, waar het ook gebeurt en vooral in gevangenissen of jeugdgevangenissen, psychiatrische instellingen, enz. strafbaar moeten stellen;

78. elke vorm van fysiek, seksueel en psychologisch geweld dat gepleegd of gedoogd wordt in situaties waarbij de verantwoordelijkheid van de staat of een derde kan worden ingeroepen, bijvoorbeeld in internaten, bejaardentehuizen en andere instellingen, strafbaar moeten stellen.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot het verzuim de keuzevrijheid omtrent de voortplanting te respecteren

De Lidstaten zouden:

79. gedwongen sterilisatie of abortus, contraceptie die onder dwang wordt opgelegd, en de prenatale selectie volgens geslacht moeten verbieden en daartoe alle nodige maatregelen moeten nemen.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot moorden in naam van de eer

De Lidstaten zouden:

80. elke vorm van geweld tegen vrouwen en kinderen die gepleegd wordt in overeenstemming met de gewoonte van “moord in naam van de eer” strafbaar moeten stellen;

81. alle nodige maatregelen moeten nemen om “moorden in naam van de eer” te verhinderen, met inbegrip van informatiecampagnes die gericht zijn op de betrokken bevolkingsgroepen en professionelen, in het bijzonder de rechters en het juridisch personeel;

82. iedereen die opzettelijk heeft deelgenomen aan een “moord in naam van de eer”, deze heeft mogelijk gemaakt of aangemoedigd, moeten straffen;

83. NGO's en andere groepen die deze praktijken bestrijden, moeten ondersteunen.

Bijkomende maatregelen met betrekking tot vroege huwelijken

De Lidstaten zouden:

84. gedwongen huwelijken die zonder de toestemming van de betrokken persoon worden gesloten, moeten verbieden;

85. de nodige maatregelen moeten nemen om praktijken met betrekking tot de verkoop van kinderen te verhinderen en te stoppen.

